

Sonja
Velton

Kupina
i divlja
ruža

Prevela
Žermen Filipović

■ Laguna ■

Naslov originala

Sonia Velton

BLACKBERRY AND WILD ROSE

Copyright © 2018 by Sonia Velton

All rights reserved

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

Ovo je prozno književno delo. Imena, ličnosti, preduzeća, organizacije, mesta i događaji plod su piščeve mašte ili su upotrebljeni u takvom kontekstu. Svaka sličnost sa stvarnim ličnostima, živima ili mrtvima, događajima i mestima sasvim je slučajna.

Za S., T. i C., s ljubavlju

Umbra Sumus (Mi smo senka.)*

Natpis na sunčanom satu
hugenotske kapele u Spitalfildsu

*Zavrnuti šiju: obesiti za vrat, ili svedočenje
na osnovu kojeg će osumnjičeni biti obešen*

Londonski sleng u osamnaestom veku

* Kvint Horacije Flak: Oda 4, 7 – ceo stih glasi: *Pulvis et umbra sumus*.
(Mi smo prah i senka.) (Prim. prev.)

JEDAN

SARA

Ester Torel sam prvi put srela 1768. u uličici iza gostionice *Perika i perje*. Zaputila se u francusku ubožnicu sa dvadeset novoštampanih primeraka Biblije kralja Džejsma. Ja sam pak bila na putu ka prokletstvu s mornarom koji se tek iskrcao s klipera Istočnoindijske kompanije. Ali taj susret je bio moje spasenje. Pre toga je stigla moja propast.

Kad stigne u London, mlada devojka sa sela je kao gusenica na listu, samo čeka da naiđe sledeća ptica. Tek što sam sišla sa zaprežnih kola koja su me dovezla pravo u vrevu Spitalfildske pijace, jedna žena se već probijala ka meni. Nije to bio London kakav sam očekivala: široke, čiste ulice s visokim kućama kroz čije se prozore vide elegantni saloni. Ne, ja sam zakoračila pravo u onaj London koji je bio prljav i smrdljiv kao i selo i od tog zaprepašćenja sam stajala ukopana u mestu dok zaprežna kola nisu krenula, pa sam morala da se sklonim s puta.

Bilo je leto i vrućina je pijacu podgrevala kao gulaš, i svakojaki gnusni mirisi su se dizali iz nje. Stajala sam čvrsto

držeći torbu na grudima i posrtala od smrada povrća što je trulilo među ovčijim izmetom, dok je bezbrižni grad oko mene gledao svoja posla. Trebalo je da što brže mogu potrčim za zaprežnim kolima, ali tada nisam videla pretnju u starijoj ženi koja se ka meni probijala kroz stare glavice karfiola. Kad je stigla do mene, nasmešila se tako široko da joj se koža oko očiju naborala kao koncertina. Mislila sam da je to ljubaznost, ali nije bila. Oči su joj zasjale kao da je ugledala blistavi peni što je pao među ugaj.

„Ccc“, coknula je jezikom. „Mislila sam da će te pregaziti!“ Zatim se uozbiljila i naglašeno pogledala oko mene. „Nisi valjda sama, draga moja?“

Ne čekajući odgovor, zgrabila me je koščatom rukom za lakat i počela udaljavati od pijace. „Grad nije mesto za mladiću kakva si ti. Ima tu raznih gadnih ljudi.“ Najednom je stala kao da se sudarila sa sopstvenom idejom. „Možda bi trebalo da kreneš sa mnom kući, gospođice?“, rekla je okrećući se ka meni i opet se nasmešila.

„To je veoma ljubazno od vas, gospođo...“

„Svon, draga moja, gospođa Svon.“

„Gospođo Svon. Hvala vam mnogo, ali već sam najavljena.“ Iz torbe sam nesigurnim prstima izvadila parče papira na kojem su bili zapisani ime i adresa. „Majka mi je rekla da idem ovamo čim stignem.“

Osmeħ je nestao s lica gospođe Svon i iz ruke mi je istrgnula papir. Kad je pročitala, podigla je pogled i zavrтела glavom. „Ovo mesto je kilometrima daleko. Tamo nećeš stići do mraka.“

„Ali majka mi je rekla da je pored Spitalfildske pijace.“

„Kad je tvoja majka poslednji put bila u Londonu?“ Gospođa Svon me je ponovo zgrabila za ruku i povelala ka uličici pored glavne ulice. „London se sve vreme menja. Ono što je pre deset godina bilo blizu danas je kilometrima daleko. Najbolje

je da večeras sa mnom kreneš kući. Ujutro možeš da kreneš.“
Zatim je presavila moje parče papira i ugurala ga u vrh prsnika.

Na kraju uličice nalazila se gostionica koja je napred imala široki erker, a iznad vrata natpis. Natpis je nekad davno morao biti jarko obojen, ali su godine i vremenski uslovi boju pretvorili u izbledele ljuspice i izuvijane parčice. Na dnu sam, međutim, još mogla pročitati reči *Perika i perje*. Vrata su bila otvorena i poduprta bačvom piva, verovatno zbog vrućine, a pre no što me je gospođa Svon čak i povukla uza stepenik za sobom, dočeka me je nalet toplog vazduha prepunog ustajalog piva i odlomaka razgovora.

Nismo ostali u gostionici. Posrtala sam sa svojom torbom za gospođom Svon, trudeći se da zanemarim poglede muškaraca koji su sedeli za stolovima dok nismo stigli do stepeništa u dnu prostorije koje nas je vodilo u sobu iznad gostionice. Bila je prilično udobna – u jednom uglu su se nalazili krevet i umivaonik, a u drugom komoda. Gospođa Svon me je tada ostavila uz obećanje da će se vratiti sa šoljom čokolade.

Čokolada! Gledala sam kako moja majka sa velikog komada čokolade pažljivo skida manje delove kako bi napravila majstorska pića, začinjena muskatnim oraščićem i karanfilićem utrljanim u zadnji deo školjke, ali nikad je nisam okusila. Mora da običan svet ovako živi u Londonu, mislila sam dok sam prilazila prozoru. U daljini sam videla pijacu u kojoj je bivalo sve manje ljudi dok su se tezge zatvarale i ovce vraćale u torove, i shvatila sam koliko sam umorna. Možda sam zaspala, ne sećam se, ali kad se na vratima začulo kucanje, soba je bila u mraku. Iz gostionice je zagrmeo žamor razgovora i zveckanje tanjira. Vrata su se otvorila i gospođa Svon je ušla noseći šolju i tanjirić.

Stavila je čokoladu na ivicu umivaonika, pa navukla zavese i voštanicom upalila sveću. „Ovako je bolje“, rekla je, pa prišla

i sela pored mene. Podigla je tanjirić, a kako joj je ruka malo zadrhtala, tečnost u šolji se namreškala. „Izvoli, popij ovo.“ Prinela mi je šolju gotovo do usana. Nokti su joj bili veoma dugački i zagrebali su me po prstima dok sam prihvatala čokoladu. A kakav ukus! Gorkosladak, ali kremast, nalet novine kroz moje žile. U glavi mi se zavrtele od šećera i uzbuđenja.

„Veoma je ukusno“, rekla sam gledajući je preko ruba šolje. Posadila se na krevet poput ptice, uredno položivši ruke u krilo. Oči su joj bile gotovo crne u polutama i pomno su posmatrale kako se šolja kreće od tanjirića do mojih usana i nazad.

„Ko su bile sve one devojke?“, upitala sam je sada. Dok smo se penjale uza stepenice i išle prolazom, mora da smo prošle pored tri-četiri.

„Moje kćerke“, rekla je i dalje me gledajući tamnim očima.

„Vашe kćerke?“ Počela sam da se osećam zbunjeno. Trudila sam se da obuzdam misli, ali je to izgledalo kao da izvlačim jegulje iz kante. „Sve one? Ali toliko su različite.“

Gospođa Svon je noptom kucnula po dnu šolje blago je naginjući ka meni. „O da“, kazala je gotovo šapatom. „Sve do poslednje. Baš kao što si i ti sada.“

Želela sam da je pitam šta time hoće da kaže, ali činilo se kao da mi reći zuje u glavi poput pčela. Kad sam bila u stanju da progovorim, sve što sam rekla bilo je: „Veoma ste ljubazni, gospođo Svon.“

Uputila mi je usiljen osmejak i uzela mi šolju iz ruku kratko proverivši je li prazna. „Dobra devojka“, rekla je i potapšala me po kolenu, a onda ustala. Pokušala sam da ustanem, ali su me noge izdale i pala sam na krevet. Počela sam da se smejem tako jako da sam se presamitila. Kad sam došla do daha, podigla sam pogled očekujući da se i gospođa Svon smeje. Ali nije se smejala. Lice joj je bilo podjednako nepomično i bezizražajno kao i porculanska šolja u njenim rukama. I tako sam samo sedela i posmatrala dok je slobodnom rukom počela da prebira po naborima mojih sukanja. Moje zaprepašćenje izazvano onim

što je radila bilo je negde između kikota i štucanja. Bilo kako bilo, gospođa Svon na to nije obraćala pažnju. Ruka joj je jače zadrhtala i šolja je zazveckala na tanjiriću kad je povukla uzicu i torbicu s novcem mi strgla sa struka.

Uspravila se i pogledala me. „Ne želiš da nosiš novac naokolo“, rekla je sklopivši šaku oko male platnene torbice koju mi je dala majka. „Ja ću ti je čuvati. Baš kao što ću čuvati tebe, mila moja.“

Ne verujem potpuno svom pamćenju: nudi mi neke deliće mog života savršeno jasno, ali ostalo proguta. Gospođa Svon mora da je otišla, ali jedva da sam to primetila jer mi je u glavi zujalo toliko glasno da sam se hvatala za kosu. Zatim je ušao neki muškarac. Sad ga ne bih prepoznala i da na ulici prođe pored mene, ali pamtim njegove cipele. Pojavile su se preda mnom dok sam sedela na ivici kreveta, zagledana u pod, trudeći se da ne povraćam. Bile su od smeđe kože sa sjajnom zlatnom kopčom. Gležnjevi i listovi što su se izdizali iz njih mogli su pripadati bilo kojem dobrostojećem trgovcu ili parohijskom pozorniku.

Jesam li uradila nešto loše? To sam želela da ga pitam, ali iako sam usnama nalagala da se pokrenu, ništa slično nisu učinile. Mogla sam samo da ga gledam, da posmatram njegov lik koji počinje da se izvija i savija kao da gledam njegov odraz u loše napravljenom ogledalu.

Tada me je gurnuo na krevet. Dušek je poda mnom bio kvrgav, a na koži sam osećala njegovo grubo lice. Dok mi je zadizao suknje, imala sam osećaj da mi se čitavo telo raspada. Kad je legao na mene, činilo mi se da sam van sebe, da se mučim da podignem ruke i noge i ponovo ih sastavim kako bih ga odgurnula. Ali bila sam poput lutke koja polomljena leži na podu dečje sobe. Zatim sam osećala bolove, ali nisam mogla da odredim odakle dolazi bol. U mislima sam mogla da čujem kako vrištim, ali jedini stvarni zvuci bili su škripa i tupi udarci kreveta i muškarčevo teško disanje.

Kad je otišao, neka žena – ne gospođa Svon – ušla je u sobu i pored kreveta stavila posudu vode i krpu. Nakon što sam se oprala, ubacila sam krpu u vodu i gledala kako dobija prljavo-smeđu boju od kovitlaca krvi.

Opijum je, kao i bol, stigao samo jednom. Posle toga se gospođa Svon oslanjala na zaključana vrata i istrajnost svojih mušterija. Pogrešila sam kad sam pomislila da siromašni ljudi u Londonu piju čokoladu. Šolju čokolade nisam videla sve dok Ester Torel, sa svojom korpom punom primeraka Biblije kralja Džejmisa, nije prošla uličicom koja vodi u gostionicu *Perika i perje*.

ESTER

Izlazak iz prohladne unutrašnjosti Nove crkve – hugenotske crkve u senci Hoksmurove* veličanstvene Hristove crkve na zapadu – na sunce ličilo je na ponovno rođenje. Vreme provedeno u pobožnosti, promišljanju duha, a potom smo ponovo vraćeni među svet, u povorku sumorno odevenih, bogobojažljivih ljudi.

Elajas, koji mi je bio muž već četiri godine, zastao je u dnu crkvenog stepeništa i okrenuo se ka meni nudeći mi ruku da mi pomogne da siđem kamenim gazištima, uglačanim tolikim pobožnim stopalima da su sunčevu svetlost odbijala poput vode. Nasmešila sam se i položila dlan na njegov rukav. Kaput mu je bio sašiven od svile, tamnosivi damast za crkvu, ali mekan i blistav pod mojim dlanom poput ispletenih paučina. Dok sam silazila ka njemu, njegovi hugenotski rođaci prolazili su pored nas u običnim crnim kaputima preko urednih belih košulja.

„Ah, gospodine Torele.“ Velečasni Gabo je zakoračio prema nama pružajući ruku Elajasu, koji ju je snažno protresao. „I gospođa Torel“, kazao je okrećući se ka meni s ljubaznim osmehom. „Verujem da ste uživali u besedi.“

Bilo je vremena tek za najkraći razgovor. Iza nas se stvarao red vernika koji je vijugao nazad u brod Nove crkve.

„Jeste li čuli“, nastavio je Gabo, držeći Elajasovu ruku trenutak duže, „da se u Vinskoj ulici otvorila nova francuska ubožnica?“

Elajas o tome nije znao ništa. Glava mu je bila ispunjena poslom. Naravno, znao je kojeg dana svilar prima narudžbine za najfiniju sirovu svilu iz Italije. Znao je koji predioci imaju najveštije prste da mu očiste svilu i uvijaju tanke niti u predivo, i znao je kalfe u Spitalfildsu s umećem da te niti istkaju u

* *Nicholas Hawksmoor* (1661–1736) – engleski arhitekta. (Prim. prev.)

najfiniju svilu koju novac može da kupi. Ali kad su posredi bile brige naše zajednice, naučila sam da Elajasa prepustim poslu koji ga održava, a da sama budem oči i uši našeg domaćinstva.

„Zaista jesmo, velečasni“, rekla sam hvatajući Elajasa pod ruku. „I želimo da učinimo sve što možemo da pomognemo.“ To je Gabo hteo da čuje. Biće beskrajnog kuvanja supe koja će se odnositi u novu ubožnicu. To ću raditi ja zajedno s ostalim hugenotskim ženama koje su se sada gurale i ćaskale iza nas. Osmehnula sam se velečasnom Gabou. „Možda bih mogla da sašijem neke košulje.“

Gabo je polako klimnuo glavom. „To bi bilo veoma ljubazno, gospođo Torel“, kazao je. „Ali ovim ljudima je zaista, čak i više od košulje na leđima, potrebna reč Gospoda. Zar se ne slažete?“ Nije sačekao odgovor. „Tražimo...“, pogledao je uvis kao da čeka božansko uputstvo, „... poklon. Možda nekoliko primeraka novog izdanja Biblije kralja Džejmisa.“

Dve nedelje kasnije krenula sam u Vinsku ulicu s korpom primeraka Biblije toliko teškom da me je ruka bolela. Snuždila sam se kad je počela da pljušti kiša – bila sam sigurna da ću morati da se vratim. Pitala sam se samo šta bi mogao biti Njegov plan – da ovako osujeti moje dobre namere – kad sam ugledala ulaz u uličicu pored glavne ulice. Nikad dotad je nisam primetila, ali kuće su tu bile u starom stilu, građene pre Velikog požara, i nadvijale su se nad ulicu do te mere da sam mogla da nađem utočište.

Bio je to znak, znala sam da je bio: primerci Biblije, kiša, sićušna uličica koju nikad dotad nisam primetila. Bilo mi je suđeno da je pronađem tog dana.

DVA

SARA

Svoju torbicu nisam videla više nikad. Pitala sam je za nju, naravno, ali uvek je postojao neki izgovor. Zaključana je u njenom sefu, a negde je zaturila ključ. Novac je pozajmila prijateljici i daće mi ga kad joj vrati dug. Jednom mi je čak rekla da su uveli porez na puder za kosu i da je novac morala da upotrebi da sudiji plati potvrdu. Ali uvek je govorila da će mi novac *vratiti*, samo ne tada.

U toj torbici je bila jedna funta. Moja majka je čitav život radila kao sluga da bi je uštedela. Kad sam otišla od kuće, gurnula mi je torbicu u ruku i rekla mi da se tim novcem izdržavam u Londonu. Bez njega nisam mogla ni da odem kući ni da krenem dalje. U vreme kad sam očajnički želela da odem, nisam mogla da mrdnem. Pokušavala sam da nađem papirić koji mi je majka dala sa zapisanom adresom, ali bilo bi lakše uroniti u prsnik gospođe Svon nego ući u njenu spavaću sobu ili podrum gde je čuvala knjige i račune. Verovatno ga je bacila u najbliže ognjište. Ponekad sam ga zamišljala kako se uvija i crni pred rešetkom kamina dok pokušavam da pročitam reči

koje nestaju. Ulica feniksa postala je Paunova staza, a broj šest je nekad bio broj osam sve dok na kraju nisam mogla da se setim ničega.

A onda se dogodilo nešto neobično. Prestala sam da provodim sve vreme razmišljajući o tome kako da pronađem ključ sefa gospođe Svon. Prestala sam da pokušavam da se provučem pored Natanijela, sluge u gostionici *Perika i perje*, i napolje na ulicu. Samo sam radila ono što je gospođa Svon očekivala od mene i meseci su postali godina ili duže od toga dok više nisam bila sigurna koliko dugo sam tu. Pamtila sam samo dan kad sam stigla, vrelinu leta dok sam stajala na Spitalfildskoj pijaci i oštar smrad života u kojem sam se obrela.

Zovem se Sara Kemp. To je dobro, kratko ime, korisno i ništa lepše no što treba da bude, i u tom smislu mi dobro pristaje. Naporno sam radila kod gospođe Svon i nisam se žalila. A zašto ne? Na kraju krajeva, bila sam kćerka služavke i naporan, slabo plaćen posao nije mi bio stran. Naučena sam da prihvatim svoju sudbinu i tome me je naučila majka, koja je i sopstvenu prihvatila s tihom odvažnošću udovice. Bila sam premlada da bih zapamtila oca, kuvara na šalupi *Baltimor*, koji je novac donet kući spiskao na sitne opklade i džin pre no što je skupio dovoljno pristojnosti da ode u Novi svet i više nikad se ne vrati. Svima je rekla da je stradao na moru, što je bio dovoljno otmen kraj za čoveka koji je prodao njene cipele zarad opklade od tri penija.

Pomogli su nam kvekeri. Mojoj majci su našli posao u jednoj seoskoj kući, a mene su poslali u kvekersku besplatnu školu u selu gde su me naučili o bedi poroka i opasnostima pića kao da me priče o mom ocu nisu tome već naučile. Naučila sam da čitam i šijem, ali kad su mi rekli da moram da naučim zanat, da ću raditi kao i moja majka, više nikad tamo nisam otišla, a majka mi je dozvolila da je umesto toga pratim po kuhinji: sve što sam želela da uradim bilo je da naučim da kuvam. Izgleda da sam na kraju krajeva ipak bila očeva kćerka.

Gospođa Svon me je sigurno smatrala najposlušnijom od svih svojih devojaka. Posle izvesnog vremena otkrila sam da mi Nataniel više ne staje na put kad sam na vratima i dopuštene su mi bile male slobode. Nisam bila baš presrećna, ali rekla bih da sam bila dovoljno srećna. Izuzev ovoga: od svakog šilinga koji sam zaradila gospođa Svon je uzimala šest penija. Shvatila sam da ću, ako ikad poželim budućnost izvan *Perike i perja*, morati da je zaradim negde drugde. Stoga sam, s vremena na vreme, stajala na ivici pristaništa u Bilingsgejtu, posmatrala brodove koji pristizu, a bela im jedra lepršaju na vetru kao čaršavi okačeni da se suše. Kad bi pristali, razjapili bi im se skoreni klizavi trupovi i mornari bi izlazili kotrljajući bačve bengalskog čaja i otomanskih začina. Kad bi se iskrcao tovar, izlazili su na pristanište i stajali s rukama na bokovima, s rukavima košulja zavrnutim do laktova, mirisali slani vazduh, željni poput galebova što su kružili i kreštali kroz gradsku maglu.

Ali nisam bila jeftina drolja koja diže suknje među gomilama stare užadi i psima koji prebiru po ostacima ribljih iznutrica. Postojala je tu jedna stara žena, gospođa Hjuz, koja je živela naspram zadnjeg ulaza *Perike i perja*. Bila je gluva kao top – ili se pretvarala da je gluva – i mogli biste pomisliti i da je slepa zbog svega što je morala videti u uličici. Puštala me je da upotrebljavam sobičak iznad njenog, a zauzvrat sam joj povremeno donosila mericu džina sipanog iz jedne od boca sakrivenih iza praznih pivskih burića u podrumu *Perike i perja*.

Međutim, u Londonu nema tajni. Čak se i kuće u uzanim uličicama naginju jedna prema drugoj i otkrivaju skandale u treptaju otvorene zavese. Jedna od devojaka morala je reći gospođi Svon šta nameravam jer sam je s prozora, dok sam se oblačila, videla kako izlazi iz *Perike i perja*. U to vreme je padala kiša, ali izgleda da je nije bilo briga. Stala je na stepenik s nosom u vazduhu, kao kad se pacov propne na zadnje noge ne bi li nanjušio nevolju. U trenutku je podigla suknje i zagacala kroz lokve, pa nestala ispod mola gospođe Hjuz.

Nemojte da vam iko kaže da su mornari hrabar soj. Ovaj je zbrisao čim je ugledao gospođu Svon, ženu ne višu od prosečnog malog od palube. Ipak, izgledala je zastrašujuće dok mi je, lica izobličena od besa, govorila šta misli o meni rečnikom zbog kojeg sam bila zahvalna što je gospođa Hjuž gluva kao top. Zatim me je zgrabila za ruku i izvukla me odande tako brzo da sam jedva uspela da dohvatim suknju s kreveta i posrćući krenem za njom. Kad smo se našle napolju, nije mogla da sačeka čak ni da se vratimo u *Periku i perje* već me je opet napala. I tako sam stajala tu na kiši u podsuknjama slušajući je kako mi govori šta će mi uraditi. Tada me je ošamarila tako jako da mi se glava zavrтела.

Neka žena se sklonila pod jedan od molova blizu glavne ulice. Ugledala sam je krajičkom oka dok sam slušala živopisni jezik gospođe Svon. Nakon što me je gospođa Svon udarila, žena se uznemirila i uzvrtela kao zabrinuta pčela. Kad me je gospođa Svon zgrabila za uho i pokušala da me odvuče u *Periku i perje*, žena je stala ispred nas.

„Gospođo“, rekla je pomalo kolebljivim glasom, „molim vas, pustite ovu sirotu devojkicu.“

„Sirotu devojkicu?“, ponovila je gospođa Svon štipajući me za uho još jače. „Ni po čemu ona nije sirota. Ona je lopov i lažljivica, eto šta je ona.“

Žena je prebledela. Sažalila sam se na nju što stoji tu i raspravlja se s takvima kao što je gospođa Svon dok joj se od kiše uredno uvijena kosa lepi za obraze, a svetloplava svilen haljina tamni.

„Naravno, ne znam okolnosti“, nastavila je, „ali ma šta da je uradila, ne može biti u redu da je tučete na ulici. Jedva i da je obučena!“ Pokazala je na moje podsuknje.

Gospođa Svon mi je pustila uho kao da je vreo ugalj i obrušila se na nju. „Zaista ne znate ništa i biću vam zahvalna da se ne

mešate u ono što vas se ne tiče.“ Zastala je i odmerila je. „Šta vi uopšte radite ovde?“, upitala je kao da je žena u toj ulici čudna i neočekivana kao kakav Kinez.

„Oprostićete mi što sam se sklonila od kiše, gospodo“, rekla je, glasom kiselim poput kolačića od limuna.

„Pa“, rekla je gospođa Svon, „do prodavnice traka stiže se onuda. Doviđenja.“ Glavom je pokazala ka glavnoj ulici, a čak ni ja nisam mogla da sprečim osmeh što mi se pojavio u uglu usana. Uхватила me je za nadlakticu i povukla da se vratimo u *Periku i perje*.

Kad smo se okrenule, žena je rekla: „Znam šta si ti.“

Gospođa Svon je stala i okrenula se ponovo ka njoj. „Zaista?“, rekla je, ali žena se obratila meni.

Ozbiljno me je gledala, bledog lica, ali obraza pocrvenelih od ogorčenosti. Vitke, glatke ruke dodirivale su nežnu čipku njene kapice koja joj se onako mokra zalepila za čelo preko pramena boje bakra. „Mogla bi da radiš i nešto drugo“, naglasila mi je.

Pogledala sam u zemlju. Mora da je moje opiranje pogrešno protumačila kao stid ili sumnju u sebe pošto je onda ohrabrujućim glasom rekla: „Mnoge mlade devojke poput tebe potrebne su kao sluškinje.“

Imala sam utisak da je prilično mila. Delovala mi je bezazleno dok je pretpostavljala kako ne znam da dane mogu provoditi perući tuđe rublje, do laktova u ceđi, ribajući mrlje prašinom od opeka dok mi se koža ne raspukne.

Prozor se otvorio u *Perici i perju* i jedna od devojaka nas je pozvala. Gospođa Svon je nestrpljivo udahнула. „Ulazi, Saro“, rekla je grubo me gurnuvši prema gostionici.

Ostavile smo onu ženu da stoji sama u uličici i smrknutog lica premešta korpu iz jedne u drugu ruku.

ESTER

Tog dana kad sam upoznala devojkicu po imenu Sara, ubožnici sam dostavila devetnaest primeraka Biblije. Kad sam stigla kući, poslednji primerak sam odnela u salon, sela za sto i otvorila knjigu pritiskajući naslovnu koranicu tako da je rikna napukla. Nisam mogla prestati da razmišljam o životu kakav je morala voditi. Sigurno je njena potreba za rečju Gospoda bila podjednako velika kao i bilo čija u ubožnici. Naravno, pojma nisam imala ume li ona da čita, ali sam ipak uzela pero i napisala: „*Od gospođe Ester Torel sa Spitalskog trga 10.*“

Prelistala sam poslanice Korinćanima i stavila traku među te stranice. Iako nisam volela da obeležavam knjige, nisam mogla da odolim i vrhom pera sam označila određeni odlomak. Zatim sam zatvorila Bibliju.

Nikako nisam želela da se vratim u gostionicu, pa sam rekla kuvaru da odnese Bibliju u *Periku i perje* i zamoli ih da je predaju tamošnjoj devojci koja se zove Sara. „*Perika i perje?*“, upitao je nabravši čelo. Zaista, bila sam uporna. Zatim sam mu utisnula novčić od šest penija u dlan da mu nadoknadim trud i rekla mu da ne odugovlači.

Otišla sam da potražim Elajasa. Znala sam gde će biti. Premda je već bilo šest sati, i dalje je bio u sobi u prednjem delu kuće gde je vodio svoj posao. Kad sam otvorila vrata, nalazio se u središtu sobe, povijen nad drvenom tezgom na kojoj su bili izloženi komadi papira obojeni prugama i oblicima nalik svitku. Pogledao me je, pomalo zbunjen, kao da nije mogao da dokuči šta ja tu radim. Zatim je pogledao kroz prozor na trg kao da mu je potrebna prazna ulica i svetlost na zalasku da mu kaže da je radni dan završen.

Moj muž je jedan od najboljih majstora tkanja svile u čitavom Spitalfildsu, kao što je bio i njegov otac pre njega. Njegov deda je zanat naučio na čuvenim lionskim razbojima, ali kad hugenoti više nisu mogli da žive u miru u svojoj otadžbini, njegov deda je pobeo i sa sobom nije poneo ništa osim ove izuzetne veštine. Mnogi hugenotski tkači su postupili na isti način i kad su se nastanili u Spitalfildsu, lepota i vrhunska izrada spitalfildskih svila počela je bacati u senku čak i one iz Liona.

„Ovi su lepi“, rekla sam dok sam mu se pridruživala za tezgom i nemarno uzela jedan uzorak.

Polako je klimnuo glavom i dalje ih gledajući. „Ali koji je najbolji, gospođo Torel? Ovo treba da bude zaista veoma lepa svila.“

Pogledala sam ih, sve varijacije elegantnih desena. Geometrijski oblici, sićušni kineski hramovi i jedan sa finim ponavljanjem školjki. „Dopada mi se ovaj“, rekla sam pokazujući na uzorak s cvećem u orijentalnom stilu.

„Ah, indijske biljke“, rekao je Elajas. „Da, i meni se sviđa.“

Vratila sam uzorak na tezgu i zaustila da ga pitam za večeru, ali me je prekinuo želeći da i dalje priča o svojim svilama. „Ima jedan kalfa, tkač svile“, rekao je. „Izvanredno je nadaren i verujem da bi mogao da postane majstor. Kazao sam da može da koristi jedan od razboja u potkrovlju da tka svoj majstorski rad. Ti razboji tamo ionako samo stoje prazni.“

„Naši razboji? Ali zašto ne može da tka svoj majstorski rad na sopstvenom razboju?“

Elajas je pucnuo jezikom. „I dalje mora da zarađuje za život! Njegov razboj je zauzet mojim poslovima. Ovo će raditi u slobodno vreme, za sebe. Daću mu svilu i platiću njegovu članarinu Tkačkom cehu.“

Muž je ponekad umeo da me iznenadi. Bilo je to velikodušan postupak čoveka obično vođenog sopstvenim trgovačkim uspehom. „To je, mužu, vrlo ljubazno od vas.“

Blago se osmehnuo. „Nipošto, ženo. Dobiću za prodaju svilu sa dosad neviđeno složenim uzorkom koja će mi biti besplatno istkana. Zapravo, biće to jedan od ovih.“ Pokazao je na uzorke razbacane po tezgi. „Sa svoje strane, ako uspe i bude primljen, biće slobodan čovek i pomoći ću mu da pokrene svoj posao. Poštena pogodba, zar ne?“

„Ali kalfa, u našem domu, izgleda mi...“ Mučila sam se da nađem prave reči. Jedva da sam i znala šta mislim o tome. Jesam li bila užasnuta ili oduševljena?

„Samo vas obaveštavam, to je sve. Koristiće ova vrata“, pokazao je Elajas na vrata što su iz njegove radionice vodila na ulicu, a koristili su ih trgovci svilom, bojadžije i svilari koji su ga posećivali da bi sklopili poslove za drvenom tezgom, „i stražnje stepenište, pa ne bi trebalo uopšte da ga vidate. Spominjem da će biti ovde samo zato što ćete možda čuti buku razboja u potkrovlju.“

„Buku!“ Čitav Spitalfilds odzvanjao je od pokreta hiljade razboja. „O, Elajase, valjda ne u našoj kući.“

Gotovo smesta sam zažalila zbog svog ispada. Elajas je podigao pogled s mesta na kojem je ponovo proučavao uzorke i okrenuo se ka meni, napetog izraza lica, izazivajući me da mu se usprotivim. „Ovo je tkačko domaćinstvo, gospođo Torel. Moj deda je ovu kuću sagradio novcem koji je stekao ničim drugim do svojom nadarenošću. Moj otac je proveo sedam godina kao njegov šegrt za tim razbojima, a ja sam proveo još sedam kao šegrt *svog* oca samo da bih nastavio posao koji sam nasledio. Jedini razlog što razboji u ovoj kući stoje prazni jeste to što nemam sina koji će me slediti. Dakle, ako se ja ne žalim što nemam sina, ni vi ne treba da se žalite na buku razboja.“

Ponovo se usredsredio na desene, preslagao ih na tezgi, stavljao jedan na drugi, odabrane i odbačene. Ovog puta mi je bilo drago što mu je pažnju s mene odvukla svila. Nije video koliko su me zbolele njegove reči.

Bila sam dobra žena, toliko znam. Marljivo sam šila i uspešno vodila domaćinstvo. Kuvali smo za siromašne i zabavljali bogate. U crkvi sam sedela pored svog muža, dovoljno lepa da mu ugodim, ali dovoljno smrknuta da udovoljim protestantima. U spavaćoj sobi nisam se ni žalila ni ponašala s nedoličnim oduševljenjem. Samo Bog zna zašto nismo blagosloveni detetom koje je zajednica mog muža smatrala dužnošću i potrebom.

U postelji te noći zamišljala sam razboje iznad sebe, jalove i prazne, podjednako neplodne kakvom sam se i sama pokazala. Elajas nije imao sina koga bi podučavao i nadgledao, te sada ovaj čovek dolazi u našu kuću.

Za mene neznanac – izvanredno nadareni neznanac.

TRI

SARA

Moj je život ličio na moje podsuknje. Bivao je sve prljaviji, a kako sam svakodnevno bila u njemu, to sam jedva i primećivala. Barem dok se ne bi dogodilo nešto toliko loše da se nije moglo zanemariti, poput mrlje kakva se nije mogla ukloniti.

Onog dana kad se pojavio u *Perici i perju*, Biblija gospođe Torel sedmicama je neotvorena stajala na mojoj komodi i polako nestajala pod gomilom lepeza i perika, sve prašnjavija od pudera za lice. Znala sam od koga je čim je stigla. Ester Torel nije bila jedina dobronamerna žena koja misli da će mi reći u knjizi život promeniti nabolje. Ali ono što ona, i one, nisu razumele bilo je to da ja i ne želim drugačiji život. Zašto bih kad je posle dvadeset godina službovanja život moje rođene majke vredeo samo jednu funtu? Zbunjivalo me je to što gospođa Torel pomišlja da bih radije ustajala u zoru da ribam stepenište umesto onog što sam morala da radim u *Perici i perju*. Upola manje posla za dvostruko više novca. Ili je mislila da sluge niko nikad ne ošamari?

Navikla sam se na muškarce. Nagledala sam se svakojakih u *Perici i perju*: pekara i kasapa, kožara i svećara, trgovaca i sudija.

Muškaraca koji su podizanjem šešira pozdravljali dame pored kojih su prolazili i sklanjali se kako bi ih pustili da prve uđu na vrata. Muškaraca kojima se odlazilo kad ste bolesni ili ako vam je ulični deran torbicu ukrao ispod suknji. Ali to nisu bili oni muškarci koji su dolazili meni. Ti su bili u žurbi, sebični. Nisu marili za učtivosti ni za pozdravljanje šeširom. Kažu da je kurvanje bes koji spopadne muškarca, što je bilo velika istina baš za tog muškarca.

Nismo ga poznavale ni ja, pa čak ni gospođa Svon. Obično je Natanijel stajao ispred vrata kad bi muškarac bio nova mušterija. Bio je rob i video je ono što je bilo nezamislivo čak i stanarima *Perike i perja*. Nešto u njegovom nečujnom prisustvu ispred vrata bilo je dovoljno da ublaži krajnosti skoro svih muškaraca. Te večeri je, međutim, Natanijel otišao da obavi neki posao i čovek je ušao bez provere.

Uvod je bio uobičajen. Jedva da je i zatvorio vrata, a već je skidao kaput. Bio je krupan čovek i prsluk mu je bio zategnut pod pritiskom trbuha. Ipak, tkanina od koje je bio sašiven bila je veoma fina, dobro to pamtim. Kad sam sela na krevet, prsluk mi je bio u visini očiju i usredsredila sam se pre na lepi sjaj bleđučkaste svile i sićušna stabla duda što su se ponavljala po širini nego na telo čoveka koji ga je nosio.

Naredio mi je da svučem haljinu. Pobunila sam se govoreći da to i nije potrebno, ali me je oštro pogledao i počela sam odvezivati prsник. Kad sam ostala u podsuknjama i stezniku, legla sam na krevet, ali me je uhvatio za ruku, podigao i rekao: „Skini sve.“

Zaustila sam da se pobunim, ali je iz džepa izvadio još jedan šiling i bacio ga pored kreveta. Pomisao na šiling koji nije prošao kroz ruke gospođe Svon bila je dovoljna da začutim. Svukla sam sve i legla na krevet.

U sobi je bilo hladno. Rukama sam prekrila telo ne bih li se zagrejala i sklonila od njegovog pogleda. No on je seo na ivicu

kreveta i čvrsto me uhvatio za ručne zglobove, raširio mi ruke i spustio ih uz moje telo.

„Želim da ti bude hladno“, rekao je tiho.

I zaista je želeo, da budem hladna kao ovčiji but na mesarskom panju. Činilo se da namerava da me sam dotle dovede jer me je ni minut nakon što je počeo uhvatio za vrat. U grudima me je zapeklo kao da sam udahnula vrelo ugljvlje iz ognjišta koje mi se pušilo u plućima. A zatim nepomičnost. Bila sam svesna da čovek leži na meni, ali mi je njegov lik po ivicama bio nejasan kao i onaj prvi kod gospođe Svon.

Zaista sam mislila da sam umrla, ali kad sam došla sebi, bol u grlu mi je bio tako jak da sam znala da nisam u raju. A ako kurve ne idu u raj, onda sigurno za nas u paklu postoji nešto gore od sobe u *Perici i perju*, gde sam očigledno i dalje bila. Vrata su bila odškrinuta i mogla sam da čujem kako neka od devojaka klepećući strčava niz stepenice i vrišteći doziva gospođu Svon.

Stigla je, nimalo ne žureći, i pogledala me. „Zapao te je gadan, je li?“

Pokušala sam da govorim, ali su mi reči kroz grlo prolazile s lakoćom kakvu bi imale jabuke izbušene pribadačama. Gospođa Svon mi je pružila šal da se ogrnem i čašu vode da mi se oporavi glas. Nakon što sam joj ispričala šta se dogodilo, slegnula je ramenima i kazala: „On je samo muškarac koji voli da peče hleb u hladnoj pećnici.“ Zatim je otišla, ali ne pre no što se sagnula i podigla šiling koji je ležao na podu.

Čvrsto sam se obmotala šalom i ponovo legla u krevet. Zatvorila sam oči pošto nisam bila u stanju da uradim ništa drugo i zaspala sam. Kad sam se narednog dana probudila, gledala sam novim očima – očima koje mi je on dao. Videla sam odrpani prekrivač i umrljani umivaonik. Videla sam tragove na svojim butinama i kosti koje mi štrče pod kožom. Obukla sam donje rublje, ali nisam mogla da obučem istu haljinu, pa sam prišla komodi da potražim nešto drugo. Tada sam ugledala

Bibliju gospođe Torel, koja je virila ispod mojih jeftinih ukrasa. Izvukla sam je i uzela u ruke. Otvorila se na stranice koje je ona razdvojila trakom i ugledala sam mastilom označen deo: Korinćanima poslanica druga, glava peta, stih sedamnaesti.

*Zato ako je ko u Hristu, nova je tvar: staro prođe. Gle, sve novo postade.**

* Novi zavet u prevodu Vuka Stefanovića Karadžića. (Prim. prev.)

ESTER

Nije bilo lako popeti se u potkrovlje. Stepenice su bile uzane i strme i vodile su do vratanaca u tavanici. Tu sam dotad bila samo jednom. Kad sam se tek udala i istraživala svoj novi dom, bila sam zadivljena kad sam videla razboje i zamišljala sam svog muža kao tek odvrsglog dečaka, snažnog i odlučnog na tkačkoj klupi kako uči zanat svojih predaka.

No sada se moja zadivljenost promenila. Neko drugi će biti tu da uzme uspavani čunak i provuče ga kroz niti osnove. Želela sam da vidim gde će provoditi vreme, gde će sedeti i kako će mu izgledati krovovi Spitalfildsa kad pogleda kroz prozor.

Bilo je kasno popodne i svetlost je bledela, ali kad sam otvorila vratanca u tavanici, otkrila sam da je potkrovlje i dalje preplavljeno svetlošću. U potkrovlje tkačkog domaćinstva ugrađeni su krovni prozori: ogromni prozori od zida do zida okrenuti na jug tako da na razboje što duže pada što više svetlosti. Zbog njih sam zaškiljila i bilo mi je potrebno nekoliko sekundi pre no što sam razaznala razboje.

Dva, četvrtasti obrisi na svetlosti krovnih prozora. Videla sam da su na jednom već postavljene niti osnove, bleđučkasti pramenovi, razvučeni preko drvenog okvira na koji su pričvršćeni opterećeni čekrci, što će postati osnova. Potka je bila kobaltnoplava. Prišla sam razboju i pogladila izlizano drvo, gde su udubljenja i brazde ostavila tri naraštaja tkača svile. Ručice i podnoške štrčale su sa strana i odozdo. Za mene je to bio sklop pitanja bez odgovora: šta povući, naviti, podići i provući i kada to učiniti. Nekad sam nastojala da odgovorim na ta pitanja, ali Elajas je naglo začutao, zatvorio se poput knjige tajni. Tkanje je bilo muški posao: ti, devojčice, opet prioni na svoje šiče.

Nije bilo iznenađenje što sam se udala za tkača svile, stvarao ca umetnosti. Počela sam da crtam još kao dete. Uzimala sam ugalj iz vatre i njime šarala po svakom papiru koji sam

mogla da pronađem. Majka bi me dohvatila i okrenula mi dlanove nagore. Ako je videla da su crni i prašnjavi, ošamarila bi me i rekla mi da nisam ništa bolja od odžaćara. Kad mi je bilo trinaest godina, kupila mi je vodene boje i počela sam da slikam. Kako sam stasavala, sama sam tumarala do Spitalfildske pijace i šetala među redovima cvećarskih tezgi, prepunih karanfila, pelargonija, lala ili ruža, zavisno od godišnjeg doba. Englesko voće, poput jabuka i krušaka, stajalo je uz narove iz neke egzotične daleke zemlje. Sve sam ih slikala.

Zatim su tu bile stare svile. Komadi tkanine koji su zašiveni i rašiveni stotinu puta, premda otrcani i dalje blistavi, obešeni iznad tezgi ili složeni na stolove. Modeli iz prohujalih dana kakve nijedna fina dama više neće obući, ostavljeni da po njima prebira rulja koja se cenka za komad života kakav nikad neće imati. Voće i cveće Spitalfildske pijace utkani su u te tkanine s jasnoćom od koje mi srce zakuca brže.

A šta je s ljudima koji su stvorili te svile, koji su osmislili uzorke i stvorili koreografiju beskrajnog plesa osnove s potkom? Nisam morala da idem na Spitalfildsku pijacu da ih vidim. Bio je jedan u mojoj ulici, tačno preko puta očeve kuće na Spitalskom trgu. Kad god sam prolazila, Elajas Torel je uvek bio u svojoj radionici i odmotavao balu tkanine preko tezge da bi je pokazao trgovcu svilom ili je sedeo sam za svojim poslovnim knjigama. S vremena na vreme bih na njega krišom bacila pogled kao da kradem ušecerene trešnje. A onda je jednog dana podigao pogled, te je i on ugledao mene.

Zidovi potkrovlja bili su prekriveni policama, kutijama čun-kova i špulni među svilenim predivom namotanim na vretena i kaleme. Bilo je tu bledožučkastog i jarkoplavog koje su već koristili, ali i drugih boja, zelenih, sivih i srebrna, koje će menjati boju potke. Mukotrpno postavljanje prediva na razboje mora da se odvijalo danima, a da nisam ni znala da je on ovde gore. Prizor razboja zaodnutog predivom i spremnog za tkanje za mene je bio dirljiv. Na početku sam mislila da smo Elajas i ja

dobar par u svakom pogledu. Mislila sam da će spoj njegovog dara za tkanje i mog za slikanje biti plodan.

Kao žena majstora tkanja svile, slikala sam s novim poletom. Nisam slikala samo cveće, skoro sam mogla da osetim gotovu svilu kako živi i diše pod mojom četkicom. Kad sam imala nešto čime sam bila zadovoljna, odnela sam to Elajasu. Bio je na spratu u salonu, povijen nad papirima, s perom u ruci. Perika mu je bila na postolju pored njega, a glavu je oslonio na ruku, prstima se češkajući po ošišanoj kosi.

„Gospodine Torele?“

„Nešto nije u redu?“, upitao je mršteći se blago i odložio pero.

„Sve je u redu“, rekla sam uživajući u nemiru iščekivanja koji sam osećala u stomaku. Glupo, znam, ali osećala sam se kao dete koje traži odobrenje roditelja. „Htela sam samo da vam pokažem ovo.“ Stavila sam akvarel pred njega i zaobišla radni sto kako bismo ga zajedno gledali. Najednom sam se uznemirila pitajući se šta će možda misliti o cveću koje se uvijalo na papiru.

Podigao je uzorak, pa se okrenuo ka meni. „Šta je ovo?“, upitao je.

Nisam odolela da se ne nasmešim. „To je desen, mužu. Možda za sledeću svilu koju budete tkali.“

Pogledao je sliku, zbunjen. „Ali šalite se, dakako“, rekao je.

„Šalim? Ne, ne šalim se.“ Pružila sam ruku i prstom pratila krivudanje lišća. „Vidite kako sam cveće naslikala kao uzorak koji se ponavlja? Zamislite to na svili, bilo bi...“

Pogledala sam ga tada i spazila da su mu usta čudno iskrivljena, uzdignuta na jednom kraju. Reči koje sam mislila da ću reći zatomljene su mi u grlu. Elajas je blago odmahnuo glavom kao da izbacuje svoje misli. „Zašto se zamarate ovakvim stvarima?“, rekao je.

„Zato što želim da budem deo onoga što vi radite. Pomislite, mogla bih da oslikavam desene za svile koje tkate. Ne teške geometrijske šare kakve imamo sad već nešto prirodnije i stvarnije. Posmatrala sam vas i naučila...“

„Naučila! Pretpostavljate da ste za nekoliko meseci naučili ono što je moja porodica učila naraštajima?“

„Nipošto. Samo sam mislila da je to nešto što bismo mogli raditi zajedno.“ Glas mi je zadrhtao, ali sam se očajnički trudila da se ne rasplačem pred njim. Posmatrao me je trenutak, a onda mu se izraz lica ublažio i povukao me je u krilo pritom gužvujući sliku u naborima moje suknje. „Ne morate da budete deo onog što ja radim.“ Mrmljao mi je na uho. „Već imate mnogo posla, nadgledate poslugu, osmišljate obroke. Ako želite da učinite više i pomognete, pitajte velečasnog Gaboa – za ubožnicu uvek treba da se šiju košulje. Ali svila? Ne, to ne možete raditi.“

Naravno, još šivenja. „U pravu ste, mužu“, kazala sam trudeći se da mi glas ne oda razočaranje. Elajas je izvukao uzorak ispod mene i poravnao ga na mom krilu sada ga valjano gledajući. Zatim se nasmejao. „Šta je *dezine*, gospođo Torel? To morate znati ako želite da osmišljate uzorke.“ Progutala sam knedlu zažalivši što sam se izložila njegovom podsmehu. Oslobodila sam se njegovih ruku i ustala, ali nije završio. „Možda ste vi iz Liona u Spitalfilds doneli tajnu stvaranja sjaja na svilenom taftu, a ne Monžorž.*“

Oči su mu zasjale dok je tražio odgovor na mom licu. Mislila sam da je to neumesna šala, ali nije bila. Bila je to prva iskra vatre u njemu koja će nas kasnije progutati.

Pre no što sam napustila potkrovlje, vratila sam se do vratanaca u tavanici i pružila ruku da dohvatim ono što sam ostavila na stepeništu. Bio je to kavez sa dve konopljarke koje su krilima udarale po belim metalnim rešetkama kad se kavez zaljuljao u mojoj ruci. Odnela sam ga do krovnih prozora i okačila na kuku u tavanici, umirujući ga rukama i nežno im zviždućući dok su se smeštale na prečagice i razgledale svoj novi dom.

„De, de, mile male“, šaputala sam. „Ovde ćete biti srećne. Nema tog hugenotskog tkača u Spitalfildsu koji ne voli ptice pevačice.“

* Smatra se da su 1688. godine hugenotski radnici, otac i sin prezimena Monžorž, u Englesku krišom preneli ovu tkačku tajnu. (Prim. prev.)

ČETIRI

SARA

Gospođu Svon sam pronašla u prizemlju gostionice. Brisala je krpom čaše od prethodne noći i ređala ih naopačke na brojne police na zidu iza nje.

„Je li ti bolje, draga moja?“, upitala je kad sam sela na stolicu za šankom.

Ponovo mi se grlo steglo, ali ne zbog čoveka koji me je davio. Ne, bio je to neizbežan grč u utrobi i nepomičnost vazduha u mojim plućima što se dešavala svaki put kad bih pokušala da o bilo čemu razgovaram sa gospođom Svon. Odmahnula sam glavom.

„No dobro“, rekla je nezabrinuta, „uskoro ćeš se navići na njega.“ Okrenula mi je leđa i lagano stala na hoklicu kako bi mogla da dohvati najvišu policu. „Sada u njemu imaš dobru mušteriju“, objavila je redu kalajnih sudova ispred sebe. „Ti što vole takve stvari uvek se vraćaju. Moram reći da je izgledao srećno kad je otišao. Dao mi je napojnicu od šest penija!“

Kad se okrenula licem ka meni, dohvatila je krpu i bacila je prema meni tako da mi je onako vlažna pala na ruku. „Drži, nemoj samo da sediš tu, radi nešto.“

Ispod šanka je izvadila drugu krpu. Žustro je brisala čašu gledajući me s iščekivanjem.

Uklonila sam krpu s ruke i ostavila je onako zgužvanu na uglračanom drvenom šanku. Ruka gospođe Svon zastala je u čaši. „Tako, je li?“, rekla je tihim glasom. „Suviše smo dobri da brišemo čaše, je li?“

Pogledala sam je. Uvek sam mislila da su joj oči crne, ali sada sam pod jutarnjom sunčevom svetlošću što je dopirala kroz prozor gostionice videla da nisu. Zenice su joj bile neobično raširene čak i na svetlu. Okruživala ih je tanka linija tako jarke zelene boje da su izgledale skoro kao mačje. Sad kad je gospođa Svon prestala s brisanjem, čaša joj se počela pomalo tresti u ruci. Naglo ju je spustila na šank, tako snažno da sam mislila da će prsnuti.

„Pričaj, onda“, rekla je oštro, „šta god da ti je na pameti.“

„Ne mogu više da radim ovo.“

„Šta? Da brišeš čaše? Da mi malo pomogneš? U redu, onda, idi u svoju sobu, a to kažem samo zbog onog što se dogodilo sinoć. Sutra neću biti tako ljubazna.“

„Ne, hoću da kažem da ne mogu više da radim sve *ovo*.“ Podigla sam ruku i mahnula iznad glave pokazujući na sprat iznad gostionice i sve što se tamo događalo. „S tim čovekom više nikad neću leći.“

Gospođa Svon je zaškiljila i stavila obe ruke na šank ispred mene, jedna koščata kandža stezala je drvo, a druga i dalje obmotana krpom. „Šta hoćeš da kažeš?“ Svaku reč je izgovorila naglašeno.

„Napuštam *Periku i perje*, gospođo Svon. Htela bih da mi vratite moju torbicu i sav novac koji je u njoj bio. Neću čekati da me onaj sledeći put ubije.“

„Kamo sreće da je to uradio sinoć!“ uzviknula je gospođa Svon, uzdižući se za šankom i oslobodila se krpe na ruci. Prekrstila je ruke na grudima. „Ne, ne, ne“, rekla je besno odmahujući glavom, „ovo neće ići.“